

El sol despuntava entre les branques més altes. Feia temps que els ocells l'anunciaven, mentre les fulles murmuraven entre si. No tenia temps d'adonar-se'n. Només de córrer, per salvar la vida. No l'alentien ni els arraps als arbustos, ni la cremor als peus, ni les punxades al pit. L'espentava un record gravat al cervell com la mossegada de la *yarará pyta*, la serp més verinosa. L'última imatge de la mare, entre ombres i crits, en la foscor de la matinada:

–Fuig. Amaga't a la selva!

I ell va córrer. I continuava corrent. Havien descobert el poblat i l'havien atacat, emparats en la nit. Ignorava la sort dels altres, si eren morts, presoners o també fugitius. L'envaïa el temor d'haver-se quedat sol, de ser l'últim *mbye ivy* lliure, potser viu.

Des que existia la memòria, el seu poble havia temut «les llances de tro». Venien de lluny, de totes bandes, i per on avançaven, deixaven un rastre de mort i destrucció. No en tenien prou de maltractar i enganyar els habitants de la selva. Talaven els arbres, mataven els animals i encenien grans columnes de fum. Per aquesta raó, el seu poble havia canviat de vida i de nom. Segons contaven les llegendes i recitaven les cançons, abans vivien més al sud, en una terra plana, lluny de les muntanyes. Quan les llances de tro hi van arribar, decidiren ocultar-se a les selves del nord. I s'hi amagaren tan bé que ningú no va ser capaç de trobar-los, ni tan sols de veure'ls, mai més. Renunciaren a

qualsevol contacte amb els pobles veïns i passaren a ser coneguts com els *mbye ivy* o els *ache pora*, ‘la gent que no es veu’.

Girà la vista un instant, per alenar i recuperar forces. Comprovà si el seguien. La llum començava a envair la selva, com una pluja que reverberava amb les gotes de rosada. Les fulles es comunicaven en una llengua arcaica, sense paraules, només amb reflexos i ondulacions, la llengua més antiga del món, de la natura. Però la conversa de silencis i la piuladissa incipient fluïa amb un vent secret, ran de terra, sobre les fulles caigudes. El vent li va dur una olor desconeguda, agra, desagradable, de suor barrejada amb alcohol. S’ajupí just a temps.

Una ràfega de trets partí el tronc d’un arbre jove, al seu darrere. Es convertí en una pluja de fulles i estelles. Aquells homes sabien seguir un rastre. Ho sabien perquè abans, feia molt de temps, tant que ni se’n volien recordar, ells també habitaren al bosc. Com tants d’altres, havien passat al bàndol de les llances de tro, amb la promesa d’una vida més còmoda, més pròspera. Un dia, el pare va explicar-li el motiu:

—Aquests homes han nascut a la selva, la coneixen, però ja no en formen part, n’han renegat. El seu esperit és ben lluny de nosaltres. Han canviat l’esperit de la selva per un altre, l’esperit de les coses. Nosaltres no tenim res, tret del que ens dóna Ira Pora i podem dur a les mans. Les llances de foc no s’hi conformen. En volen més i més. Vénen amb tota classe de màquines que els ajuden a dominar les coses. Però en realitat, són les coses les que els dominen a ells.

Corria amb la desesperació de conèixer la seua única esperança. L’única escapatòria era arribar a les Muntanyes Parlants i amagar-se en alguna gruta. Les Muntanyes Parlants, prop de les cascades d’Iguaçú, formen un seguit de pujols gegantins,

coberts de vegetació, coronats per roquissars i travessats de galeries excavades pels torrents d'aigua.

Un colp sec al pont del peu, amb una roca, el va fer esvarar per un desnivell. Va rodar fins a estampar-se contra un tronc. Una coïssor insuportable el paralizà. No podia continuar la fugida al mateix ritme. I si no corria, el capturarien.

Va ser aleshores quan s'adonà de la seua presència. El cant era inequívoc. Sonava igual que el crit d'un xiquet, a intervals ràpids. Recordà les paraules de l'avi Pai:

—El quetzal daurat és un ocell espantadís. Només es deixa veure rarament, per advertir-nos de la presència del perill. És un ocell que vol ser invisible, igual que nosaltres. D'altra manera, el caçarien.

Aquell era el seu guia. Per als *mbye* cada persona té un animal guia, un esperit germà distint, en funció del naixement, de les qualitats o d'algun fet extraordinari. L'esperit de la selva adopta múltiples formes i es divideix infinitament, com les gotes d'aigua d'un riu. Unes de benefactores, per protegir els habitants. D'altres de malèvoles, per posar-los a prova. El quetzal daurat o «trau el cap» era el seu esperit protector. Ho deia l'avi. I ell ho sabia tot, sobre els esperits:

—És el protector de la nostra família. Sempre que ens trobem amenaçats, sempre que ens sentim derrotats, ve a infondre'ns ànims.

No l'havia sentit, ni encara menys vist, mai de la vida. Pensava que es tractava d'una de les moltes rondalles de l'avi. Fet i fet, l'únic membre de la tribu que afirmava haver vist el quetzal daurat era ell. Tothom estava convençut que els caçadors els havien extingit. Aquell dia, però, el trobà, o potser, va ser el quetzal qui el trobà a ell. Va rodar la vista pels arbres,

provant d'associar la descripció de l'avi amb alguna au oculta. Un verd malaquita, sobretot la cua, tova i brillant. Es camuflava perfectament amb la vegetació. Amb tot, va sentir el pes dels seus ulls, abans d'identificar l'ombra, entre el brancam d'una immensa *jacaratia* de vora trenta metres d'alçària. En això, descobrí també la negror del niu de les *ei porecha chu'u*. Sentí por. I recordà les històries que contaven els grans de la tribu, a la vora del foc. Va saber com actuar, mentre el quetzal estenia les ales i es perdia delicadament, en la frondositat de les llegendes.

Els homes amb llances de tro no tardaren a arribar. Es van detindre sobre el turó i escorcollaren els voltants. Van dir-se alguna cosa, adobada de gestos amenaçadors. Des de l'amagatall, només distingí un parell de siluetes de color caqui, una més alta que l'altra:

–Tu el veus?

–No pot haver-se fos. Hi ha un rastre de fulles remogudes, pendent avall.

–Sí, ha caigut per ací.

Van seguir el rastre amb la vista i intercanviaren un senyal de complicitat. El solc acabava en una clariana, on creixien arbustos d'herba mate. Entre les branques, destacava un objecte acolorit. Van baixar pel pendent, sense presses. S'hi aproximaren a espai, fins a situar-se a l'altura d'un tros de collar, fet amb petxines de riu i plomes d'una espècie de quetzal molt més comú que el daurat.

–Tu, malparit! Sabem que t'amagues als arbustos. Ja ens has fet córrer prou.

Ningú no va respondre. El més alt va perdre la paciència. S'agenollà, fusell per davant, per escorcollar els matolls. L'altre, renegrit i rabassut, esperava per si eixia corrent:

–No hi ha ningú. Ens ha enganyat! Però això ha de ser seu, és un tros de collar.

–Xiquet del dimoni. Quan t’agafem, et farem blau i baldat a força de vara.

No entenia l’amenaça. Desconeixia la llengua dels forasters, una variant del guaraní amb moltes interferències del castellà i el portugués. En aquell moment, només recordava la llegenda de les *ei porecha chu’u*. Amagat entre uns altres arbustos, a una dotzena de passes, aprofità que els dos homes perdien el temps buscant-lo, per llançar amb força una pedra contra el brançam de la *jacaratia*. La pedra impactà de ple en la negror d’un rusc. I un tros esclatà. Un tros pul-lulant, de milers d’individus del niu gegantí d’abelles «que mosseguen els ulls». Van caure sobre els seus perseguidors com una pluja de brases. El més gros, fora de si, disparà a l’aire, a cegues. Els trets desferen més trossos del rusc. Les llances de tro res no van poder contra les fiblades de milers d’abelles enutjades, i no tingueren més remei que fugir corrents.

Encara no havia deixat de sentir els crits, quan reconegué una rialla burlleta. S’assemblava al grunyit d’un pècari, el rosegador gegant. Reia la terra de fulles seques, reien les branques altíssimes, reia el vent i reia l’esperit invisible de totes les coses:

–No pot ser! Ets tu?

–I tant que sóc jo, Uricai! M’alegre que te n’hages recordat, de les històries del teu avi.

Dret i escardalenc, com un canyot, fort i flexible, com una liana. L’observava rialler, les mans recolzades a la llança, la sarbatana a l’esquena. L’avi somreia, exactament igual que l’última vegada, quan van dir-se adéu. L’avi era un *pai*, un

home somni. Guardava la memòria de tots els costums i totes les creences, de tots els coneixements i totes les històries de generacions i generacions d'habitants d'Ira Pora. L'anomenaven «l'home dels somnis» o «l'home memòria». Uricai s'incorporà d'un bot i, a pesar del dolor al turmell, volgué abraçar-lo:

–Em pensava que no et tornaria a veure! Per què te'n vas anar, sense avisar?

–Me'n vaig anar a buscar la mort –respongué amb la major naturalitat–. Em sent vell i cansat, no vull ser una càrrega per a ningú. Però la mort no m'ha cridat, encara. He vagarejat moltes llunes, per les Muntanyes Parlants, a l'espera que l'esperit de totes les coses es dignara a emportar-se'm amb ell. Fins que un somni m'advertí que em necessitàveu.

–Avi, han atacat el poblat! Què volen de nosaltres?

–El mateix de sempre. Volen casa nostra. I per fer-la seua, l'han de buidar.

–Creia que m'agafarien. Però quan em sentia perdut, ha aparegut el «trau el cap», ha assenyalat el rusc d'abelles i se m'ha acudit la idea d'apedregar-lo al pas de les llances, com en la rondalla del *yacutinga* i el caçador, que tu em contaves a la vora del foc.

–Ben fet! Ara, no convé encantar-nos. En poden acudir més. Ets capaç de caminar?

–Ho intentaré.

–Si ho intentes, ho has de fer. Ara, agafa't de la meua llança i marxem.

–On?

–Ens ocultarem a les Muntanyes Parlants fins a la nit. En fosquejar, tornarem al poblat i buscarem els altres.